

HAZARDNÍ HRANÍ – MINCE O DVOU STRANÁCH

Tento dokument zpracovaný v rámci projektu ALICE RAP poskytuje informace o vymezení termínů souvisejících s hazardním hraním, o jeho prevalenci, problémech s ním spojených a o jeho regulaci v rámci Evropské unie. Pojednává o rizikových faktorech a veřejnozdavotních výzvách v této oblasti a navrhuje opatření na ochranu hazardních hráčů jako spotřebitelů, se speciálním důrazem na zvláště ohrožené skupiny obyvatel. Zabývá se zde tradičními formami hazardních her nabízenými v kamenných provozovnách (např. sázkové kanceláře, kasina a herny / kavárny, bary) i novými formami interaktivních hazardních her provozovaných on-line (prostřednictvím internetu, mobilních zařízení nebo „chytrých“ televizí).

Obsah

Hazardní hraní je současně zábava i veřejnozdavotní problém
Hazardní hry v Evropě: hlavní rozdíly mezi jednotlivými státy a mezery v popisu situace
Vznik a průběh hráčských poruch
Hazardní hraní jako veřejnozdavotní problém a možnosti jeho koncepčního řešení
Odstraňování vědomostních nedostatků
Přínos projektu ALICE RAP

foto: Wikimedia Commons

Hazardní hraní je současně zábava i veřejnozdavotní problém

> Hraní her je chování, které je bytostně spjato s vývojem dětí a evolucí lidské kultury. Děti napříč všemi kulturami a společnostmi hrají hry bez motivace materiálního zisku. Od takového chování se však jednoznačně liší hazardní hraní dospívajících a dospělých, kde již jde o zisk či ztrátu konkrétní majetkové hodnoty. Takové hraní se pojí s podstupováním rizika, vyhledáváním vzrušení a materiálními zájmy a může se stát jednou ze stran téže mince: neškodnou zábavou nebo patologií charakterizovanou duševními poruchami a sociálními dopady.

Výzkum, který se stal zdrojem pro tento materiál, byl financován ze 7. rámcového programu Evropské unie pro výzkum a technologický rozvoj (FP7/2007-2013) v rámci grantové dohody č. 266813 – Addictions and Lifestyle in Contemporary Europe – Reframing Addictions Project (ALICE RAP – www.alicerap.eu). Přehled organizací, které se účastnily ALICE RAP, je dostupný na stránce <http://www.alicerap.eu/about-alice-rap/partner-institutions.html>. Informace uvedené v této publikaci vyjadřují výhradně názory autorů a Evropská unie nenese jakoukoliv zodpovědnost za jejich použití. Český překlad tohoto dokumentu je publikován s laskavým svolením realizátorů ALICE RAP. Původní dokument Policy Paper 2: Gambling – Two sides of the same coin viz http://www.alicerap.eu/resources/documents/cat_view/1-alice-rap-project-documents/19-policy-paper-series.html.

Regulační legislativní opatření v členských státech EU se značně různí: na jedné straně najdeme příklady mimořádně liberálního přístupu k hazardním hrám (vedeného často snahou o vylepšení veřejných rozpočtů), na druhé straně země uplatňující silně restriktivní politiku. Pokusy o úplný zákaz hazardu se mívají účinkem: lidé se buď uchýlí k nelegálním variantám hazardu, vymyslí nové neregulované formy hazardního hraní, nebo se poohlédnou po možnostech hraní mimo hranice své země. Problémy související s hazardním hraním se objevují i v zemích s velmi restriktivní regulací hazardu. Jakýkoli návrh na regulaci se tudíž musí zamýšlet nad hledáním rovnováhy mezi legálním hazardem na straně jedné a efektivními opatřeními na ochranu veřejného zdraví před jeho negativními dopady na straně druhé.

Na dosažení takové rovnováhy neexistuje žádný spravedlivý, vědecký nebo „objektivní“, univerzální recept. Zdá se, že výslednou podobu úspěšné regulace často ovlivňují kulturní odlišnosti, ekonomické podmínky a další sociální faktory. Z omezeného množství dat, která máme zatím pro EU k dispozici, vyplývá, že jednotlivé členské státy aktuálně zastávají různá pojetí a názory, co se týká optimální rovnováhy mezi příležitostmi k hazardním hrám a regulačními opatřeními k ochraně osob, které se hazardních her aktivně účastní (on-line hazardní hry viz Evropská komise 2011). K dosažení jakéhokoli celospolečenského konsensu o těchto otázkách je zapotřebí rozvinout veřejnou debatu.

Foto: Aredmon - Own work, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

Definice základních pojmů souvisejících s problematikou hazardních her

Gambling (hazardní hraní)

Sázka materiální hodnoty na nějakou událost, jejíž výsledek je nejistý:

- > účastníky jsou dvě nebo více stran (jedna může být organizace),
- > výsledek záleží výlučně nebo převážně na náhodě spíše než na dovednostech,
- > k přerozdělení majetkových hodnot (často peněz) dochází běžně v krátkém časovém horizontu,
- > termín se vztahuje na všechny formy, ať provozované v tradičních prostorách, nebo on-line, včetně loterií, kurzového sázení nebo her (ruleta, poker atd.).

Gaming

Tímto termínem se někdy označuje účast na hazardních hrách s nižší mírou rizika (např. konkrétní typy herních automatů) charakterizovaných omezenou výší vkladů (sázek), výher i proher. Tento termín není jednoznačně definován a příliš často se nepoužívá. V tomto textu proto všechny takové dílčí typy her zahrnujeme pod společné označení hazardní hraní či hry (*pozn. editora českého překladu – česká odborná terminologie pojmy gambling a gaming v souvislosti s hazardním hraním nerozlišuje*).

Sázení (kurzové)

Sázka na výsledek nějaké události: ve většině případů na sportovní výsledky, ale také na jiné události s neznámým výsledkem, které budí zájem veřejnosti, např. volby.

Loterie

Sázková hra, v níž se vítězové určují na základě náhodně tažených losů (loterijní lístky s jednotlivými čísly nebo kombinacemi čísel).

Hazardní hry v kamenných provozovnách

Veškeré hazardní hry, k nimž lze získat přístup v konkrétních budovách nebo prostřednictvím pošty:

- > kasina (např. ruleta, black jack, poker, herní automaty),
- > různé typy heren (např. automaty nebo bingo) a bary,
- > provozovny loterií a jejich pobočky (např. loterijní lístky a stírací losy),
- > sázkové kanceláře (např. sázení na koňské a psí dostihy).

On-line hazardní hry

Veškeré hazardní hry v elektronické formě prostřednictvím internetu, mobilních zařízení nebo interaktivních televizí:

- > podobné možnosti hazardních her jako v kamenných provozovnách,
- > patří sem rovněž varianty se zaměřením na sportovní sázky (zejména tzv. „live sázení“).

V tomto dokumentu se pracuje s širším a komplexnějším termínem interaktivní hazardní hry.

Situaci dále komplikují potenciálně protichůdné zájmy mezi „vylepšením veřejných rozpočtů“ a „ochranou hráčů“: když jsou například orgány státní správy provozovateli hazardních her, působí často současně jako regulační subjekt ve vztahu k vlastním produktům i k činnosti soukromých (konkurenčních) firem provozujících hazardní hry. Všichni provozovatelé – ať

státní, nebo soukromí – musí v rámci svých marketingových a obchodních aktivit řešit protichůdné zájmy, kdy na jedné straně stojí maximalizace zisku a na straně druhé ochrana hráčů proti negativním dopadům hazardu. Proto je nutné vedle autoregulace na straně podnikatelských subjektů uplatňovat i kvalifikovanou, efektivní a nezávislou externí kontrolu. ✕

Hazardní hry v Evropě: hlavní rozdíly mezi jednotlivými státy a mezery v popisu situace

Trh s hazardními hrami

> Evropský trh s hazardními hrami je v rámci EU rychle se rozvíjícím sektorem. V roce 2012 se roční výnos trhu s hazardem v EU, zahrnující všechny typy hazardních her, odhadoval na cca 80,3 miliardy eur. Nejrychleji rostoucí oblast představují interaktivní hazardní hry (10,6 miliardy v roce 2012), kde mezi lety 2012 a 2015 došlo přibližně k 24% nárůstu. V rámci dané oblasti a časového období je nápadný zejména prudký nárůst odhadovaného výnosu ze státních loterií, kde se odhaduje až 59% nárůst. Největší podíl na zisku však představuje sázení (34 % v roce 2012). Za rychlým růstem sektoru interaktivních hazardních her stojí technologický rozvoj posledních let, včetně nových, snadno přístupných kanálů, jakými jsou internet a mobilní přístroje.

Rostoucí trh s hazardem, a zejména rychle se rozvíjející technologie umožňující provozování on-line hazardních her jsou z hlediska efektivní ochrany spotřebitele velkou výzvou. Na stránky nabízející on-line hazard se lze dostat v rámci EU i v případech, že jejich poskytovatelé působí mimo její hranice, a nepodléhají tedy žádné kontrole evropských a státních orgánů. Navíc mohou spotřebitelé navštěvovat stránky

foto: pixabay.com

nabízející hazardní hry on-line z jiných členských států, které uplatňují méně přísná opatření. Pro regulační orgány může být zároveň obtížné provozovatele přesně lokalizovat vzhledem k tomu, že mají možnost svou identitu a působiště na internetu skrýt. Formy on-line hazardních her proto představují problematický prvek vzhledem k nekontrolovanému přístupu a omezeným možnostem včasného rozpoznání a prevence problémů na základě přímého pozorování chování hráče (což je možné v některých kamenných provozovnách). Přes tato rizika provozovatelům on-line hazardních her nic nebrání, aby se podíleli na veřejnozdravotních iniciativách zaměřených na ochranu hráčů; mají možnost pozorně monitorovat herní chování jednotlivců a zajišťovat další specifické způsoby ochrany.

Prevalence hazardního hraní

Počet populačních studií zaměřených na problematiku hazardu a míru hráčských poruch v rámci EU sice roste, ale o mnohých členských státech v tomto ohledu klíčové informace stále chybí. Problém je současně v porovnatelnosti dostupných dat: provedené výzkumy se vztahují na různé věkové skupiny, uplatňují různé metodiky šetření a hodnotící nástroje a v neposlední řadě pracují s různými definicemi chování a poruch souvisejících s hraním hazardních her. Velmi málo studií se zabývá problematikou nezletilých hráčů. Autoři jedné z aktuálních přehledových studií dospěli k závěru, že prevalenční odhady nelze srovnávat, pokud nebudou jednotlivé studie zkoumat „země, regiony a kultury s existujícími rozdíly v politice vůči hazardu za použití nástrojů, které budou vycházet ze společného konstruktů a budou užívat tytéž hraniční hodnoty, jakož i podobný typ šetření, formát administrace a vyřazovací kritéria v přesně definovaných populacích“ (Sassen et al., 2011; str. e96). Není proto v současnosti možné poskytnout srovnatelná čísla týkající

TABULKA 1

Trh s hazardními hrami v Evropě (hrubé příjmy v bilionech eur)*

On-line hazardní hry	2003	2006	2009	2012	2015**
Kurzové sázky	0,78	1,59	2,41	3,56	4,39
Kasina	0,18	0,82	1,73	2,20	2,80
Poker	0,03	1,02	1,74	2,10	2,18
Bingo	0,04	0,27	0,69	0,98	1,12
Jiné/dovednostní hry	0,01	0,14	0,31	0,55	0,73
Státní loterie	0,07	0,42	0,92	1,17	1,86
Celkem EU 27	1,11	4,25	7,79	10,55	13,08
Hazardní hry v kamenných provozovnách					
Kurzové sázky	8,75	9,82	9,33	7,83	7,90
Kasina	8,02	9,03	7,97	7,72	7,83
Technická zařízení (mimo kasina)	10,83	16,72	22,23	22,98	24,23
Bingo	2,68	2,86	2,40	1,80	1,68
Loterie	24,61	28,21	29,16	29,43	31,02
Celkem EU 27	54,89	66,63	71,09	69,77	72,65
Obě skupiny hazardních her celkem EU 27	56,00	70,88	78,88	80,32	85,74
Podíl on-line her (%)	2,0	6,0	9,9	13,1	15,3

Pozn.: * vloženo minus vyplaceno, ** odhad
Zdroj: H2 Gambling Capital, 2013

se hazardu za všechny členské státy. Výsledky ze států, kde tyto populační studie realizovány byly, nicméně naznačují, že drtivá většina dospělých jedinců má alespoň jednu zkušenost s hraním hazardních her, přičemž 40–80 % hrálo nějakou hazardní hru v posledních 12 měsících (Griffith, 2010).

Metodologické rozdíly v epidemiologických studiích: nemožnost vzájemného porovnání dat

- > různé formy výběru výzkumného souboru a sběru dat (on-line / telefonicky / poštou / osobní kontakt), které mají vliv na reprezentativnost výběrového souboru a zevšeobecnitelnost výsledků,
- > různá hodnotící kritéria, dotazníky a hraniční hodnoty týkající se hazardních her, které mají vliv na hodnocení míry rizika u jednotlivých osob a míry prevalence.

Zdroj: Sassen et al., 2011

Prevalence problémů souvisejících s hazardním hraním

U některých osob přerůstá hráčství do problému klinického významu. Mezinárodní systémy klasifikace nemocí, jako např. MKN (Světová zdravotnická organizace) nebo DSM (Americká psychiatrická asociace), pohlížejí na „patologické hráčství“ jako na duševní poruchu. Odborná veřejnost se však stále nedokáže shodnout, zda by bylo nejvhodnější řadit tento problém do kategorie poruchy impulzivita a ovládnutí, závislostní poruchy, nebo kompulzivní poruchy. Nedávno publikované páté vydání DSM (American Psychological Association, 2013) přichází s novým označením *hráčská porucha (gambling disorder)*, kterou nově řadí mezi *látkové a další návykové poruchy* (Petry et al., 2013).

Často užívaným obecným termínem, kterým se označují rané projevy problémů souvisejících s hraním hazardních her, u nichž existuje zvýšené riziko následného rozvoje hráčské

Hráčská porucha (předchozí termín podle DSM-5: patologické hráčství)

Přetrvávající a opakující se problematické herní chování vedoucí ke klinicky významné poruše nebo k potížím s následujícími symptomy (příklady):

- > zaujetí hráčstvím,
- > potřeba hrát se stále vyššími částkami,
- > neúspěšné snahy o kontrolu hraní,
- > opakovaný návrat ke hře ve snaze vyhrát zpět prohrané peníze (*loss chasing*),
- > hraní za účelem zastření reálného rozsahu hráčství.

poruchy, je *problémové hráčství*. Definice problémového hráčství (kam rovněž spadá tzv. hraní v tahu, *binge gambling*, Blaszczyński & Nower, 2002) a hraniční hodnoty, které jej vymezují, se vyznačují značnou nejednotností a klinický význam této kategorie je celkově sporný.

Na základě aktuálně dostupných studií z vybraných členských států lze odhadovat, že

- > $\approx 0,1\text{--}0,8\%$ obecné dospělé populace splňuje kritéria hráčské poruchy,
- > dalších $0,1\text{--}2,2\%$ vykazuje potenciálně problematické znaky v souvislosti s hraním hazardních her (Sassen et al., 2011).

Zůstává nevyřešeno, zda velké rozpětí úrovní prevalence odráží reálné rozdíly mezi jednotlivými členskými státy, nebo je následkem statistických chyb.

Dohled nad hazardem a jeho regulace

Dostupná data z jednotlivých členských států svědčí o existenci podstatných rozdílů v regulaci hazardu (Swiss Institute of Comparative Law, 2006; European Commission,

2012). Ne vždy je zavádění regulačních opatření vedeno zájmem o veřejné zdraví a ne všechna jsou tedy zaměřena na předcházení vzniku patologického hráčství nebo na ochranu osob, u nichž již k rozvoji problémového hráčství došlo. U některých forem regulace je primárním cílem navýšení veřejného podílu na výnosech z trhu s hazardními hrami, přičemž v mnoha zemích jsou tyto příjmy důležitým a plánovaným příspěvkem do veřejných rozpočtů. V této souvislosti stojí za zmínku, že na rozdíl od návykových látek je v případě hazardu mnohem pravděpodobnější, že jeho regulace bude spíše spadat pod resort hospodářství, resp. financí, než zdravotnictví (Brotherhood, Atkinson & Sumnall, 2012).

Hlavní rozdíly v regulaci hazardu na úrovni jednotlivých států jsou patrné v těchto oblastech:

- > státní monopol nebo konkurenční trh,
- > podíl státních a soukromých provozovatelů,
- > typ a výše zdanění a jiných forem státních odvodů,
- > regulace a kontrola hazardu na úrovni přístupu a procesu,
- > regulace na základě věku a ověřování faktického věku hráčů,
- > legální přístup k on-line hazardním hrám,
- > dostupnost a vymahatelnost institutu sebevyloučení a vyloučení třetí osobou u osob, které mají s hraním problémy,

- > výběrová kritéria pro obsah stránek nabízejících hazardní hry a kontrola takového obsahu,
- > povolený rozsah a typ reklamy,
- > regulace týkající se přímého financování podpůrných služeb pro problémové hráče a výzkumu.

Celkově lze říci, že napříč Evropou se setkáváme s diametrálně odlišnými formami regulace trhu s hazardními hrami a hazardu jako takového. Z mnoha evropských zemí navíc informace chybí. Z hlediska veřejného zdraví je obtížné odhadovat dopady jednotlivých forem regulace hazardních her na prevalenci hráčských poruch z důvodů metodologických obtíží, které již byly v tomto textu zmíněny. Doposud také chybí veřejná debata o cílech, opatřeních a omezeních ochrany, regulace a kontroly ze strany státních institucí na jedné straně a míře individuální odpovědnosti na straně druhé. ✕

Vznik a průběh hráčských poruch

> Mezi vědci panuje obecná shoda, že hráčskou poruchu nezpůsobuje nikdy pouze jeden faktor. Má se za to, že na jejich vzniku se podílejí tři hlavní skupiny rizikových faktorů: (1) charakteristiky konkrétní hazardní hry (např. rychlost hry, výše sázek, výher a proher); (2) sociální faktory (např. nabídka a dostupnost hazardních her, resp. jiných možností trávení volného času) a (3) individuální faktory (např. vysoká impulzivita nebo snížená schopnost sebeovládání a další vrozená nebo získaná psychologická specifika). Z dostupných dat vyplývá, že individuální rizikové prvky sehrávají při rozvoji hráčské poruchy významnou roli. Určité formy hazardu (např. hrací automaty a jiné typy hazardních her s velmi rychlou zpětnou vazbou) jsou spojovány s vyšším rizikem než jiné (např. loterie se slosováním v týdenních nebo měsíčních intervalech), nicméně důkazů o příčinné souvislosti mezi

konkrétními charakteristikami her a poruchami způsobenými jejich hraním je málo.

Podobně je i začátek experimentálního a pravidelného hraní v životě *dospívajících a mladých dospělých* určován hlavně (1) charakteristikami jednotlivých typů hazardních her, např. jejich rychlostí a atraktivitou, jakož i (2) sociálními faktory, mezi něž patří společenská přijatelnost hraní, sociální tlak, socioekonomický status, působení reklamy a dostupnost hráčských příležitostí i alternativ. Již v této rané fázi života však rovněž platí, že rozvoj hráčské poruchy určují (3) osobní rizikové predispozice, mezi něž patří vysoká impulzivita, poruchy učení a další duševní poruchy, včetně závislostních poruch způsobených užíváním návykových látek. Vzájemná interakce všech těchto faktorů představuje dlouhodobé riziko pro vznik hráčské poruchy, přičemž z hlediska dalšího rozvoje chronicity této poruchy nabývá na významu individuální zranitelnost hráče.

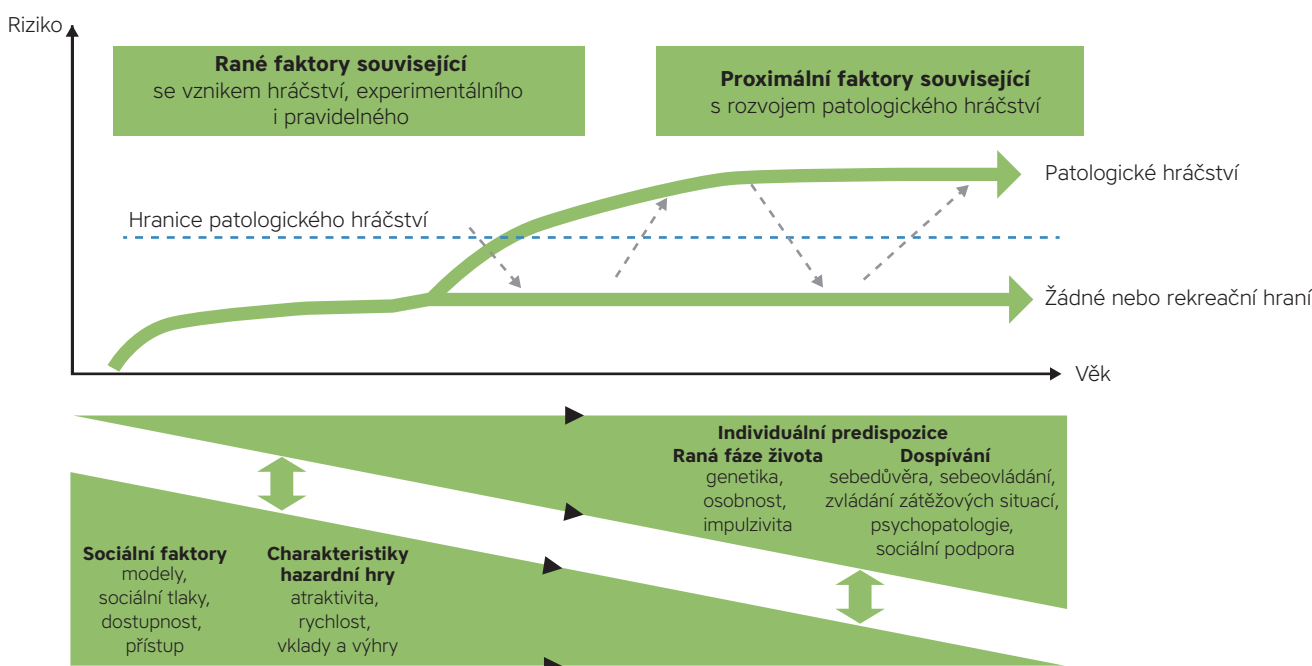
Na základě několika málo longitudinálních studií bylo zjištěno, že hráčské poruchy neprogredují konstantně a rovnoměrným tempem; míra závažnosti problémů, kterým jednotlivci čelí, může kolísat v čase. Hráči pak své problémy někdy s větším či menším úspěchem řeší sami bez oficiální pomoci. Přesto odborné služby vyhledává jen menšina (méně než 10 %) osob, u nichž se vyskytla nějaká porucha související s hraním hazardních her (Meyer et al., 2011; Suurvali et al., 2008; Cunningham, 2005). Údaje pomáhajících služeb upozorňují na skutečnost, že pro tento segment celkové hráčské populace je charakteristická vysoká komorbidita duševních poruch (až 70 %) a závažné rodinné a ekonomické problémy (informace o dalších determinantech patologického hráčství viz např. Bühringer et al., 2008, 2012; Meerkerk & van de Mheen, 2013; von Holst et al., 2010; Zwaluw et al., 2012).

Vzhledem k aktuálnímu stavu vědeckého poznání nelze přesně definovat vzorce rizikových faktorů a jejich interakce. V rámci jakékoli veřejnozdravotní koncepce zaměřené na minimalizaci negativních dopadů hazardu je proto nutné věnovat se systematicky všem třem skupinám rizikových faktorů. ✕

GRAF

Etiologie hráčských poruch.

Graf znázorňuje vývoj normálního (rekreačního) hraní a (epizodického) patologického hráčství, jakož i význam etiologických faktorů během tohoto vývoje.

Hazardní hraní jako veřejnozdrazovní problém a možnosti jeho koncepčního řešení

> Jak již bylo řečeno, úplný zákaz hazardu je nejen nerealistické, ale i neopodstatněné řešení, uvážíme-li, že většina spotřebitelů se účastní hazardních her bez jakýchkoli problémů. Současně však platí, že každá příležitost k hazardu představuje potenciál pro nějakou formu problémů s hazardem spojených. Úkolem příslušné politiky proto je zajistit legální a bezpečné podmínky pro hazardní hraní a současně minimalizovat problémy, které se s ním pojí. Snahy o jakoukoli regulaci obecně souvisejí s rovnováhou mezi svobodou jednotlivce na jedné straně a podporou a kontrolou společnosti na straně druhé.

Zvolená politika může klást důraz na následující přístupy: poskytování informací (objektivní a spolehlivé informace o povaze hazardu a jeho rizicích), regulace přístupu k hazardu, kontrola a korekce nejproblematictějších charakteristik hazardních her a časné rozpoznání potenciálních problémových hráčů na základě monitoringu a analýz chování jednotlivých hráčů jako pozitivní novinka z poslední doby (Adami et al., 2013; Auer & Griffith, 2013; Gainsbury, 2011; Gray et al., 2012).

Jak postupovat?

Lze konstatovat, že prevence problémů působených hazardem a ochrana osob trpících hráčskými poruchami se v Evropě

Návrhy na společnou politiku v oblasti hazardu v rámci EU¹

- > Zajistit legální a bezpečné podmínky pro hraní hazardních her a regulovat rizikovější typy hazardu.
- > Informovat hráče o potenciálních rizicích: šance na výhru, vklady, prohry, rizika finančních problémů a ohrožení duševního zdraví.
- > Zavést jednotná pravidla pro všechny formy hazardních her a předcházet tak potenciálním problémům souvisejícím s hazardem.
- > Primárně chránit ohrožené skupiny.
- > Zaměřit se na časnou identifikaci hráčských poruch a minimalizovat tak psychické, sociální a ekonomické problémy, které se s hazardem pojí.

¹ viz také Evropská komise (2012 a, b)

neobejde bez realizace konkrétních účinných kroků. Formulováním koncepcí, které mají zajistit účinnou prevenci negativních dopadů a ochranu hráčů, se současně dotýkáme ústředního problému aktuálního výzkumu v oblasti hazardního hráčství. Na jedné straně je k dispozici velmi malé množství kvalitních systematických analýz efektivity sledovaných intervencí při dosahování žádoucích cílů (Brotherhood, Atkinson & Sumnall,

foto: Wikimedia Commons

2012). Na druhé straně by bylo neetické pasivně vyčkávat, dokud se nepodaří shromáždit více důkazů. Je tudíž nutné přijímat rozhodnutí ve stavu, kdy si nemůžeme být zcela jisti, ale kdy můžeme pečlivě monitorovat dosažené výsledky a provádět odpovídající modifikace v daných koncepcích v souladu s procesem adaptivního učení.

Následující informační rámeček obsahuje přehled navržených aktivit, které jsou aktuálně předmětem diskusí v akademické sféře. Sdružují v sobě některé závěry výzkumů v oblasti užívání návykových látek, hledání konsensu uvnitř různých skupin vědců a výzkumem ověřená fakta, která jsou prozatím o této problematice k dispozici. ✕

24 aktivit v oblasti veřejného zdraví k ochraně hazardních hráčů a k prevenci negativních dopadů

A. Ochrana spotřebitelů: zavádění jednotné právně závazné koncepce ochrany hráčů vztahující se na všechny provozovatele hazardních her. Patří sem:

- (1) Jasně a transparentní informace o hazardních hrách: doba trvání, výše sázek, výher, proher, maximální výše prohry za hodinu, šance na výhru apod.
- (2) Informace o potenciálních rizicích: ekonomických, sociálních, v oblasti duševního zdraví.
- (3) Prevence jako součást školních osnov (např. „e-safety“ – program zaměřený na bezpečné chování na internetu).
- (4) Informace o zdrojích nezávislého poradenství a podpory.
- (5) Nástroje na posuzování individuálních rizik (včetně sebeposuzování).
- (6) Povinné „nastavování maximální výše vkladů“ ze strany zákazníků při pravidelném hraní (týká se např. rulety, hracích automatů nebo on-line služeb).
- (7) Stanovení minimální čekací doby, po jejímž uplynutí je možné navýšit limit vkladu.
- (8) Eliminace možnosti hraní „v tahu“ a postupy zajišťující možnost tzv. sebevyloučení i vyloučení hráče z rozhodnutí provozovatele.
- (9) Eliminace kreditů či záporných zůstatků.
- (10) Regulace a monitoring všech forem propagace hazardu, včetně reklamy v tisku, médiích a na internetu, sponzorství a šíření na sociálních sítích.
- (11) Regulace týkající se umístění nebo hustoty kamenných provozoven s nabídkou hazardních her (např. jejich minimální vzdálenost od škol, mládežnických center a podobných zařízení).
- (12) Implementace statistických modelů určených k časnému rozpoznání problémů na základě analýzy individuálních procesů uplatňujících se zejména při on-line hazardních hrách.

B. Prevence hazardních her u nezletilých

- (13) Definování věkových omezení.

- (14) Zavádění postupů umožňujících ověřování věku a právní postih pro provozovatele, kteří porušují zákonná ustanovení týkající se minimální věkové hranice.

C. Zřízení nezávislých regulačních orgánů

- (15) Nezávislé organizace bez vazeb na soukromé či státní provozovatele hazardu.
- (16) Nezávislost členů regulačních orgánů na státních úřadech či soukromých firmách.
- (17) Přímý přístup k určeným členům nejvyššího vedení subjektů provozujících hazardní hry, včetně práva přístupu k informacím a možnosti jejich ověřování.
- (18) Pravomoc schvalovat
 - > regulační opatření týkající se nabídky hazardních her / sázek, vkladů, výher a proher,
 - > regulační opatření týkající se propagace a reklamy,
 - > prvky ochrany hráčů.

D. Garance odpovědného podnikatelského chování provozovatelů hazardních her

- (19) Etický kodex podepsaný všemi zaměstnanci.
- (20) Členové nejvyššího vedení jsou v přímém kontaktu s regulačním orgánem a zodpovídají se mu.
- (21) Poučení všech zaměstnanců o problematice hráčských poruch jako forma posílení jejich schopnosti včas u klientů rozpoznat problémy související s hazardem, začít danou situaci řešit a poskytnout jim odpovídající podporu.

E. Zajištění přístupu k odborné pomoci

- (22) Veřejně dostupné informace o rizicích hazardních her a problémovém hraní.
- (23) Proškolení personálu zaměřené na včasné rozpoznání hráčských poruch.
- (24) Zajištění snadno dostupného poradenství a možností léčby.

Odstraňování vědomostních nedostatků

> Je potřeba usilovat o to, aby regulace hazardu vycházela z vědecky ověřených poznatků. Přes rostoucí počet výzkumných projektů realizovaných na úrovni jednotlivých států je významnou překážkou absence studií, jež by se mohly stát relevantním podkladem pro tvorbu celounijní politiky. Další výzkum v této oblasti je proto nezbytný. Absolutní tematickou prioritou z hlediska dalšího výzkumu jsou vzájemně porovnatelné epidemiologické studie, jakož i studie efektivnosti různých preventivních a terapeutických intervencí. ✕

foto: pixabay.com

Výzkumné priority

- > Epidemiologické studie realizované podle jednotných standardů.
- > Studie zaměřené na objasnění dopadu a efektivity různých politik, které se budou zabývat rovněž indikátory změn v chování.
- > Longitudinální studie zaměřené na vznik a průběh hráčských poruch, včetně shod a rozdílů mezi závislostními poruchami způsobenými užíváním návykových látek a hráčskou poruchou.
- > Posuzování rizik jednotlivých typů hazardních her a způsobů jejich nabídky.
- > Vývoj statisticky podložených modelů sloužících k časné identifikaci problémových hráčů.
- > Zkoumání účinnosti prevence a léčby hráčských poruch.
- > Kvalitativní studie zaměřené na objasnění vztahu mezi vzorci hráčského chování a souvisejícími dopady.
- > Monitorování marketingových aktivit a jejich dopadu na potenciální i stávající hráče.

Přínos projektu ALICE RAP

> ALICE RAP² je pětiletý evropský výzkumný projekt spolufinancovaný Evropskou komisí sdružující cca 200 vědeckých pracovníků z více než 25 zemí a 29 různých oborů.

Jeho cílem je rozšiřování vědecky fundovaných poznatků, na nichž lze stavět veřejný i politický dialog a jež mohou podnítit širokou a produktivní debatu o stávajících i jiných přístupech k problematice závislostí. Stěžejními principy realizace projektu je synergie adiktologických výzkumů a transdisciplinární přístup. Projekt byl zahájen v dubnu 2011 a je rozdělen do sedmi pracovních oblastí (Work Areas, WA), z nichž každá obsahuje tři soubory dílčích úkolů (Work Packages, WP).

Ne každý z těchto souborů se zaměřuje na všechny psychotropní látky a hráčství. Některé pracují s generickým pojetím závislostního chování bez další analýzy jednotlivých látek nebo typů chování. Ne vždy se tak všechny WP zabývají hazardním hraním v téže míře nebo intenzitě.

V rámci následujících pracovních oblastí (a některých souvisejících WP) se realizují výzkumy, jež se konkrétně týkají tématu regulace v oblasti hazardních her:

- > WA1: *Závislost v lidské společnosti,*
- > WA2: *Kvantifikace a klasifikace závislostí,*
- > WA3: *Determinanty závislosti,*
- > WA4: *Obchod se závislostí: výdaje, marketing,*

foto: Wikimedia Commons

² Addiction and Lifestyles in Contemporary Europe – Reframing Addictions Project www.alicerap.eu

- > WA5: *Strategická a správní opatření v oblasti závislosti: koncepce, trendy a určující faktory,*
- > WA6: *Závislost a mládež.*

Cíle a postup prací věnovaných v rámci projektu ALICE RAP problematice hazardního hraní jsou popsány v samostatném projektovém dokumentu (viz průběžná zpráva o činnostech týkajících se hazardního hraní realizovaných v rámci projektu ALICE RAP v oddíle Další informace níže). V rámci několika WP spadajících pod výše uvedené pracovní oblasti již byly předloženy první dokumenty mapující jejich výzkum zaměřený na téma hazardního hraní, nicméně většina z nich byla v době přípravy tohoto textu ještě ve fázi shromažďování a analýzy dat. První výsledky by měly být k dispozici na přelomu let 2013 a 2014. ✕

Další informace o problematice hazardu – výběr zdrojů evropské provenience

- > *Journal of Behavioural Addictions*: www.akkrt.hu/journals/jba,
- > domovská stránka Evropské asociace pro studium hazardu: www.easg.org,
- > průběžná zpráva o činnostech týkajících se hazardního hraní realizovaných v rámci projektu ALICE RAP: http://www.alicerap.eu/resources/documents/doc_download/127-interim-report-on-gambling-related-research-in-alice-rap.html,
- > domovská stránka projektu ALICE RAP: www.alicerap.eu.

Bibliografie³

- Adami, N., Benini, S., Boschetti, A., Canini, L., Maione, F. & Matteo Temporin (2013): Markers of unsustainable gambling for early detection of at-risk online gamblers, *International Gambling Studies*, DOI:10.1080/14459795.2012.754919.
- Auer, M. & Griffith, M. D. (2013). An Empirical Investigation of Theoretical Loss and Gambling Intensity. *Journal on Gambling Studies*, doi: 10.1007/s10899-013-9376-7.
- American Psychiatric Association: *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*. Arlington, VA, American Psychiatric Association, 2013.
- Blaszczynski, A. & Nower, L. (2002). A pathways model of problem and pathological gambling. *Addiction*, 97, 487-499.
- Brotherhood, A., Atkinson, A. M., Sumnall, H. R. (2012). *ALICE RAP Work Package 16: Adolescents as customers of addiction*. Nепublikovaná pracovní verze zprávy. Liverpool: Centre for Public Health. [k dispozici na požádání u autorů].
- Bühringer, G., Kräplin, A. & Behrendt, S. (2012). *Universal characteristics and consequences of the addiction syndrome*. In H. J. Shaffer (Eds.), *APA Addiction syndrome handbook: Vol. 1. Foundations, influences, and expressions of addiction (291-316)*. Washington, D.C.: American Psychological Association.
- Bühringer, G., Wittchen, H.-U., Gottlebe, K., Kufeld, C. & Goschke, T. (2008). Why people change? The role of cognitive-control processes in the onset and cessation of substance abuse disorders. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 17 (S1), S4-S15.
- Cunningham, J. A. (2005). Little use of treatment among problem gamblers. *Psychiatric Services*, 56, 1024-1025.
- European Commission (2011). *Green Paper on on-line gambling in the Internal Market. COM (2011) 128 final*. Zdroj: http://ec.europa.eu/internal_market/services/gambling_en.htm.
- European Commission (2012a). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Towards a comprehensive European framework for online gambling*. Strasbourg, COM(2012) 596 final.
- European Commission (2012b). Commission staff working document. Online Gambling in the Internal Market. SWD (2012) 345 final.
- Gray, H. M., LaPlante, D. A., & Shaffer, H. J. (11. 6. 2012). Behavioral Characteristics of Internet Gamblers Who Trigger Corporate Responsible Gambling Interventions. *Psychology of Addictive Behaviors*. Advance online publication. doi: 10.1037/a0028545.
- Griffiths, M. D. (2010). Problem gambling in Europe: What do we know? *Casino and Gaming International*, 6(2), 81-84.
- Gainsbury, S. (2011): Player account-based gambling: potentials for behaviour-based research methodologies, *International Gambling Studies*, DOI:10.1080/14459795.2011.571217.
- H2 Gambling Capital (2013). Gambling market in Europe. Osobní sdělení.
- Meerkerk, G.-J., van de Mheen, D. (2013). A summarizing review in table form on risk factors / determinants of harmful gambling, Alice RAP, nепublikovaný rukopis.

³ Pozn.: Tento seznam obsahuje výběr prací, o něž se opírají základní teze tohoto dokumentu. Nejde o úplný výčet relevantních publikací.

foto: pixabay.com

Meyer, C., Rumpf, H.-J., Kreuzer, A., de Brito, S., Glorius, S., Jeske, C. et al. (2011). *Pathologisches Glücksspielen und Epidemiologie (PAGE): Entstehung, Komorbidität, Remission und Behandlung* Greifswald, Lübeck: Universitätsmedizin Greifswald, Institut für Epidemiologie und Sozialmedizin; Universität zu Lübeck, Forschungsgruppe S:TEP, Klinik für Psychiatrie und Psychotherapie.

Petry, N. M., Blanco, C., Auriacombe, M., Borges, G., Bucholz, K., Crowley, T. J., Grant, B. F., Hasin, D. S. & O'Brien, C. (2013). An Overview of and Rationale for Changes Proposed for

Pathological Gambling in DSM-5. *J Gambl Stud*, published online, DOI 10.1007/s10899-013-9370-0.

Sassen, M., Kraus, L. & Bühringer, G. (2011). Differences in pathological gambling prevalence estimates: Facts or artefacts? *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, publikováno online. DOI: 10.1002/mpr.354. 20 (4), e83-e99.

Suurvali, H., Hodgins, D. C., Toneatto, T. & Cunningham, J. A. (2008). Treatment Seeking Among Ontario Problem Gamblers:

foto: pixabay.com

Results of a Population Survey. *Psychiatric Services*, 59, 1343-1346.

Swiss Institute of Comparative Law (2006). *Study of Gambling Services in the Internal Market of the European Union*. Swiss Institute of Comparative Law. Lausanne.

van Holst, R. J., van den Brink, W., Veltman, D. J., & Goud-

riaan, A. E. (2010). Why gamblers fail to win: A review of cognitive and neuroimaging findings in pathological gambling. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 34, 87-107. doi: 10.1016/j.neubiorev.2009.07.007.

Zwaluw, C. S. van der, Schrijvers, C., Meerkerk, G.-J., & Mheen, D. van de. (2013). Determinants of the initiation of problem gambling: a systematic review. Nepublikovaný rukopis.

ALICE RAP

Addictions and Lifestyles in Contemporary Europe – Reframing Addictions Project (ALICE RAP) je první velký evropský projekt, který se zabývá komplexním výzkumem závislostí a současně mapuje jejich dopad na různé oblasti života jednotlivců i společnosti jako celku. Cílem tohoto pětiletého projektu s rozpočtem 10 milionů eur spolufinancovaného EU je podnítit rozsáhlý celospolečenský dialog a diskusi o aktuálních a alternativních přístupech k závislostem, který bude vycházet z poznatků ověřených výzkumem. Projekt ALICE RAP je spolufinancován Evropskou komisí na základě 7. rámcového programu, číslo smlouvy: 266813; www.alicerap.eu.

Cílem programových dokumentů publikovaných postupně v rámci projektu je poskytnout nositelům rozhodovacích pravomocí a osobám věnujícím se řešení zásadních otázek souvisejících se závislostmi stručné, avšak fundované podklady, z nichž mohou vycházet při své práci. Tento, v pořadí druhý materiál se zaměřuje na hazardní hraní. Technický rozvoj, který v poslední době zaznamenává sektor interaktivních hazardních her (především díky internetu a mobilním zařízením), v kombinaci s výrazným nárůstem počtu kamenných zařízení provozujících herní automaty a loterie, má v Evropě za následek rychlý rozmach trhu s hazardem. Hazardní hraní má dvě stránky: zatímco pro většinu lidí je to příjemný zdroj zábavy, představuje současně významnou hrozbu pro veřejné zdraví v podobě duševních poruch a dalších vážných problémů, které se s ním pojí. Je potřeba zajistit prevenci a ochranná opatření pro skupiny obyvatelstva, které jsou v tomto ohledu vystaveny zvýšenému riziku. Tento dokument předkládá argumenty pro komplexnější a ucelenější přístup ke všem platformám, na nichž se hazardní hry provozují, jakož i k jejich poskytovatelům, a to na národní i celoevropské úrovni. Upozorňuje rovněž na širokou škálu opatření, která ve vztahu k hazardním hrám kladou nezbytný důraz na veřejnozdravotní zájmy.

Autory tohoto programového dokumentu jsou Gerhard Bühringer, který působí v Oddělení výzkumu závislostí při

Ústavu klinické psychologie a psychoterapie, Technische Universität Drážďany, Německo (ICPP), a na IFT Institut für Therapieforschung, Mnichov, Německo; Barbara Braun (IFT); Anja Kräplin (ICPP); Maria Neumann (ICPP) a Pawel Slecza (IFT).

Pracovní verze tohoto dokumentu projednali a připomínkovali následující vědečtí pracovníci projektu ALICE RAP: Peter Anderson, Allaman Allamani, Franca Beccaria, Fleur Braddick, Angelina Brotherhood, Claudio Delrio, Emma Disley, Walter Farke, Fernanda Feijao, Silvia Florescu, Claire Harkins, Eileen Kaner, Jan Erik Karlsson, Anne Lingford-Hughes, Simon Marmet, Gert-Jan Meerkerk, Sara Morini, Peppino Ortoleva, Nina Rehn, Pieter Remmers, Alison Ritter, Emanuele Scafato, Martine Stead, Harry Sumnall, Dike van de Mheen.

Názory vyjádřené v tomto dokumentu nemusí nutně odrážet názory Evropské unie nebo všech partnerů projektu ALICE RAP.

Prohlášení o možném střetu zájmů

Barbara Braun, Pawel Slecza, Maria Neumann a Anja Kräplin prohlašují, že si nejsou vědomi žádného střetu zájmů.

Gerhard Bühringer je příjemcem několika výzkumných grantů s možným střetem zájmů v oblasti hazardních her: výzkum na téma volní dysfunkce a hazardní hráčství (dva projekty Německé výzkumné nadace), epidemiologické studie (německé ministerstvo zdravotnictví), evaluace opatření k regulaci heren v Německu (německé ministerstvo hospodářství a technologie, regulační orgán ve vztahu k hracím automatům v hernách), výzkum pro Bavorské koordinační centrum pro otázky hazardu (financováno bavorským ministerstvem zdravotnictví za použití zdrojů od bavorského ministerstva vnitra jako regulačního orgánu v rámci státního monopolu na provozování hazardních her), zkoumání role psychosociálních faktorů při vzniku hráčských poruch (provozovatel portálu *bwin.party*).

Národní monitorovací
středisko pro drogy
a závislosti

OZNÁMENÍ / ODKAZY

Informace o drogové situaci a o situaci v oblasti hazardního hraní v ČR

<http://www.drogy-info.cz/>.

Veškeré publikace vydané Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti, včetně všech čísel Zaošťreno, jsou v elektronické podobě ke stažení

na <http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace>.

Případné objednávky tištěných publikací zasílejte na e-mail: grygarova.marketa@vlada.cz.

Mapa pomoci

<http://www.drogy-info.cz/index.php/map/>

– změny kontaktních údajů zasílejte na e-mail: grygarova.marketa@vlada.cz.

Kalendář akcí

<http://www.drogy-info.cz/index.php/calendar/> – informace o vzdělávacích akcích a seminářích v adiktologii nebo zajímavých pro obor adiktologie, které je možno v kalendáři zveřejnit, zasílejte na e-mail: grygarova.marketa@vlada.cz.

Reedice projektu „Když musíš, tak musíš“

DVD s 6 dokumentárními filmy o drogách – objednávky zasílejte na e-mail: grygarova.marketa@vlada.cz.

Aplikace UniData a PrevData k evidenci klientů a intervencí v drogových službách včetně uživatelské podpory

<http://www.drogovesluzby.cz/>.

Monitoring médií na drogy-info.cz

<http://www.drogy-info.cz/index.php/info/monitor>.

Internetová stránka Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost

<http://www.emcdda.europa.eu/>.

Portál dobré praxe EMCDDA

<http://www.emcdda.europa.eu/best-practice>

Evropská zpráva o drogách EMCDDA

<http://www.emcdda.europa.eu/edr2015>.